

- 26—τὸ μόνιασμα(;) στὰ μεγάλα χωράφια: ~ ~
 27—τὰ χωράφια τοῦ καλόγερον τὰ δύο μερικὰ μὲ ὅλα τὰ δέντρα: ~ ~
 28—τὸ χωράφι στὸ πηγάδι ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τοῦ καίρη: ~
 29—τὸ ἀμπέλι στὸν κῆπο ποὺ ἔχομε πάκτος τῆς μαρίας ζαν(ῆ) καθὼς φανερώ-
 30 νει τὸ ὁμολογία μου: ~ ~
 31—τὰ πράματα τοῦ καμπούρη μὲ τοῦτο νὰ γοδέρω τὸ πρᾶμα τοῦ κυροῦ¹ μου-
 32 καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσίν μας νὰ εἶναι πάντῃ ἐλεύθερα ἐδικὰ το(υ)ς
 33 καὶ εἰς ἄσπρα ρεάλια ἑφτακόσια τὰ ₯ 200 νὰ τὰ μετρώ εὐθὺς
 34 καὶ σὲ τόσους καλοὺς χρεωφειλέτες ₯ 400: καὶ εἰς πέντε χρόνους διορία
 35 τὰ ₯ 200: ποὺ νὰ γίνουν ὅλα ₯ 700: ~ ~ ~

2^α σελὶς

- 36—τὰ πρόβατα ποὺ ἔχω μὲ τὸν Ἰω(άννην) γεροντῆ-τὴν κολλιγιά τοῦ γιώργη
 37—τρία βουτζιά καὶ μιὰ ζάρα: ~ τὸ μισὸ μῆλο: ~
 38—δύο τεξερεὲ δύο τηγάνια: ~
 39—ἀκόμη νὰ ἔχη νὰ παίρῃ μετὰ τὴν ἀποβίωσί μου καὶ τῆς γυναικός μου
 40 ρεάλια ἑκατόν: ~
 41—νὰ κάνῃ καὶ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου σπυρ(ίδωνος) καὶ τῶν μακαβαίων: ~
 42—χωριστὰ νάχη νὰ παίρῃ τὰ ἑμισὰ ἀπὸ ὅτι ἤθελεν μᾶς βρεθῆ εἰς τὸν
 43 θάνατόν μας ἀπὸ πολὺν ὥς ὀλίγον περὶ ἐβγάζοντας τὴν προῖκα
 44 τοῦ ζανῆ ἂν ἤθελεν μοῦ τύχει θάνατος πρὶν τὸν παντρέψω ταῦτα πάν-
 45 τα δίδομε καὶ πρεμετάρουμε μὲ τὴν εὐχὴν μας ὑποσχόμενοι νὰ
 46 τὰ μαντινιέρωμε εἰς κάθε καιρὸν ὑπογράφοντας ἰδιοχείρως μου εἰς
 47 ἀσφάλειαν καὶ τὰ ἐξῆς
 48 σταμάτης Γρυπάρης βεβαιώνω τὰ ὀπισθεν καὶ ἄνωθεν

1 τὸ κείμενον: κυροῦ μου

45

Προικοσύμφωνον

1825, Μαρτίου 30

Σίφνος

Ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀποστολάκη μετὰ τῆς Μοσχουδακιοῦ, θυγατρὸς τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου Ἰωάννου Πάου, ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαρία χήρα Νικολάου Γρυπάρη δίδει εἰς αὐτὸν ὥς προῖκα τὰ ἐν τῷ ἐγγράφῳ ἀναφερόμενα κινητὰ καὶ ἀκίνητα πράγματα.

Τὸ Μοσχουδάκι, ἥτις, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ παρόντος, λαμβάνει ὡς σύζυγον τὸν Ἀποστολάκην υἱὸν τοῦ Νικολάκη Γρυπάρη, εἶναι θυγάτηρ τῶν ἐν ἔτει 1808 συζευχθέντων Κωνσταντίνου υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου Κ. Μπάου καὶ Ρινάκι (Εἰρήνης) Κωνσταντίνου Π. Μάτζα, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ γάμου τῶν ὁποίων, ὁ πατὴρ τοῦ Κωνσταντίνου Ἰωάννης Κ. Μπάος ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ρινάκι συνέταξαν τὸ ἀβαντάριον 27, δι' οὗ ὑπεσχέθησαν νὰ τὸν προικίσουν μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενα πράγματα. Εἶναι δὲ ὁ Ἀποστολάκης Μπάος τοῦ παρόντος δισέγγονος τοῦ Νικολοῦ Γρυπάρη, ὅστις ἐν ἔτει 1732 φέρεται ὡν *καντζιλιέρης* ἐν Σίφνῳ καὶ ἐγγονὸς τοῦ Ἀντωνίου Ν. Γρυπάρη, ὅστις ἐν ἔτει 1792 δὲν φέρεται ἐν τῇ ζωῇ, ἐνῶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικολάκης ἐν ἔτει 1812 ἔχει καὶ αὐτὸς ἀποβιώσει.

Τὸ ἔγγραφον δὲν ἀποκαλεῖται προικοσύμφωνον. Τὸν ὅρον χρησιμοποιοῦμεν ἡμεῖς πρὸς κατάταξιν αὐτοῦ εἰς ὁμάδα τῆς παρούσης ἐκδόσεως καὶ διευκόλυνσιν τῶν ἀναγνωστῶν. Δὲν εἶναι ὅμως ἀπολύτως αὐθαίρετος ὁ ὁρολογικὸς διὰ τὴν ἐποχὴν του χαρακτηρισμός, διότι ἡ Μαρία Γρυπάρη ἐν στίχοις 9-10 λέγει ὅτι: *διὰ χάριν νομίμου προικίου δίδει*.

Γεγονὸς εἶναι, ὅτι τὰ εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς Ἀποστολάκην ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ διδόμενα πράγματα δὲν ἀποτελοῦν *προικίον*, καίπερ χαρακτηριζόμενα οὕτω. Καὶ εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι οἱ ΖΕΠΟΙ, ἐν *Jus graecoromanum*, 8, Ἀθῆναι 1931, σελ. 466, προκειμένου περὶ τῆς Ἀνδρου, παρασυρόμενοι, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τὴν ὁρολογίαν ἀνεκδότων ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου Ν. ΔΑΠΟΝΤΕ, ὅστις τοῖς τὰ ἀνεκοίνωσε, καθὼς καὶ ἄλλου ἐγγράφου ἐκδεδομένου ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἐν τῷ «Ἀνδριώτῃ», φύλλ. 188 τῆς 21 Ἰουνίου 1930 καὶ ἀναγομένου εἰς τὸ ἔτος 1794, ὡς ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς διαστολῆς τῆς «ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς συστάσεως προικὸς ἀπὸ τῆς τοῦ υἱοῦ», ὑποστηρίζουν ὅτι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ κατ' ἔθιμον «ἐπροικίζοντο καὶ τὰ ἄρρενα», τὸ αὐτὸ δὲ ὑποστηρίζουν διὰ τὴν Νάξον, στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀuthεντίαν τοῦ Π. ΚΑΛΛΙΓΑ, *Μελέται*, 1, Ἀθῆναι 1899, § 29 σελ. 211· ὑποστηρίζουν δὲ τὸ αὐτὸ προκειμένου καὶ περὶ τῆς Ναούσης τῆς νήσου Πάρου, ἐπόμενοι τῷ Ν. ΙΩΑΝΝΙΔΗ, ἐν *Πείρᾳ, ἥγουν Μικρὸν κατὰ στοιχεῖον Εὐρετήριον* τῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου Νομολογίας, λέξεις «Ἐθιμα» § 61. Ὁ χαρακτηρισμὸς ὅμως δὲν εἶναι ἐπιτυχής, διότι καὶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ *divisio parentis inter liberos*, δηλ. ἀπομερισμοῦ ἢ νεμήσεως ὁμοίας κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἐξελίξεως καὶ τὴν διαμόρφωσιν πρὸς τὴν τῶν 44 καὶ 27. Δὲν πρέπει δὲ νὰ παρασύρεται τις ἀπὸ τὸν Π. ΚΑΛΛΙΓΑΝ, ἐνθ' ἄνωτ., ὁμιλοῦντα περὶ προικίσεως τῶν ἀρρένων. Διότι ὁ ὀξυνούστατος οὗτος νομοδιδάσκαλος, καίπερ κάτοχος βαθυτάτης ἱστορικῆς μορφώσεως, δὲν ἦτο δυνατόν, εἰς τὴν κατάστασιν τῆς καθ' οὗς χρόνους ἔγραφεν οὗτος ἐπιστήμης ἔτι καὶ ἐν Εὐρώπῃ, νὰ συλλάβῃ τὴν τὸ βάθρον τοῦ οἰκοδομήματος συνθέτουσαν οἰκογενειακὴν κοινοκτημοσύνην καὶ τὴν ἀπότοκον ταύτης νέμησιν, αἵτινες ἀποτελοῦν κατάκτησιν τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν, χάρις εἰς τὰ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἰδίως τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐκδοθέντα ἔγγραφα.

Ὅτι περὶ νεμήσεως πρόκειται ἐνταῦθα, ἐκτὸς τῶν λόγων οἵτινες ἀνεπτύχθησαν ἐν 44 καὶ 27, συνηγοροῦσι καὶ τὰ ἐν στίχοις 39-44 τοῦ παρόντος, καθ' ἃ: *Ὑπόσχεται ἡ Κυρὰ Μαρία νὰ δώσῃ εἰς τὸν υἱὸν τῆς ἐκ τῶν διαφόρων εἰδῶν τοῦ ὀσπητίου τῆς ἀναγκαίων εἰς χρῆσιν... ὅσα ἀναλόγως τῇ καταστάσει καὶ φαμίλια τῆς ἀνήκουσιν εἰς τὸν φίλτατόν τῆς· θέλει δώσῃ ταῦτα μετὰ τὴν μετὰ ταῦτα διανομὴν αὐτῶν τῶν πραγμάτων εἰς ὅλην τῆς τὴν οἰκογένειαν.* Ταῦτα σημαίνουν ὅτι ἡ Μαρία Γρυπάρη εἶχε καὶ ἄλλα τέκνα. Διότι δὲν νομίζω ὅτι, ὅταν λέγῃ ὅτι θὰ διανεῖμῃ τὰ ἔπιπλα εἰς ὅλην τῆς τὴν οἰκογένειαν, δύναται νὰ ὑπονοῇ ὥς περιλαμβανόμενα εἰς ταῦτα ἄλλα πρόσωπα, ὅσονδῆποτε οἰκεῖα αὐτῇ, πλὴν τῶν τέκνων τῆς. Δὲν κατώρθωσα, ἀτυχῶς, νὰ ἐξακριβώσω πόσα καὶ ποῖα τέκνα εἶχεν ἡ Μαρία Γρυπάρη. Φαίνεται ὅμως ὅτι υἱὸς αὐτῆς ἦτο καὶ ὁ ἐν ἔτει 1812 ἀποβιώσας Ἀντώνιος Νικολάκη Γρυπάρης, φέρων διὰ τοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς πατρὸς πάππου του. Πάντως, ὑποσχομένη νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὸν ἤδη εἰς γάμον ἐρχόμενον Ἀποστολάκην ἀνάλογον μέρος οἰκοσκευῆς κατὰ τὴν δικαίαν διανομὴν ταύτης εἰς ὅλην τῆς τὴν οἰκογένειαν, σημαίνει ὅτι προτίθεται νὰ διανεῖμῃ ταύτην ἀκριβοδικαίως εἰς ὅλα αὐτῆς τὰ τέκνα, ἐν συνεπείᾳ τοῦ γεγονότος ὅτι συνέστησεν ἴσως ἤδη εἰς ταῦτα ἢ προσδιώρισεν ἤδη τί πρόκειται νὰ δώσῃ ὥς προῖκα εἰς ἄλλα ἐκ τοῦ συνόλου τῆς ἀκινήτου περιουσίας, ἣν ἐν ζωῇ κυριαρχικῶς διανέμει.

Ὅτι ἡ μήτηρ κυριαρχικῶς διανέμει αὐτὴ τὸ σύνολον τῆς περιουσίας, προκύπτει ἐκ τῶν στίχων 15-17, ἐν οἷς δηλοῖ αὕτη ὅτι δίδει εἰς τὸν υἱὸν τῆς αὐτὸν Ἀποστολάκην τὸ ἡμῖς μέρος τῆς ἀλυκῆς τῆς ἀντιπάρου, ἣτις εἶναι ἀγορὰ τοῦ μακαρίτου Πατρός του ἐπίσης τὰ ἡμῖς μέρη τῶν δύο νησίων δεσποτικοῦ καὶ Στρογγυλοῦ, ὡσαύτως ἀγορὰ τοῦ Πατρός του (στίχ. 19-22)· ὁμοίως τὰ ἐλαιόδενδρα εἰς λαγγαδάκια ἀγορὰ τοῦ Πατρός του (στίχ. 23-24)· ἀλλὰ καὶ τὸ περιβόλι... εἰς τὴν νῆσον τῆς Ἰου, ἀγορὰ καὶ αὐτὸ τοῦ μακαρίτου πατρός του. Ἄρα, κατ' ἀντιδιαστολήν, τὰ ὑπόλοιπα εἰς προῖκα διδόμενα αὐτῷ ἀκίνητα, ἦτοι τὰ περιγραφόμενα ἐν στίχοις 13-14 καὶ 27, προέρχονται ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῆς περιουσίας. Τόσον ἰσχυρὸν μάλιστα ἐμφανίζεται τὸ δικαίωμα τῆς κυριαρχικῆς ἐκ μέρους τῆς διαθέσεως πάσης τῆς περιουσίας, εἰς ἣν περιλαμβάνετο καὶ ἡ τοῦ ἀποβιώσαντος συζύγου τῆς, ἣτις ἄλλως θὰ ἔπρεπε ν' ἀνήκῃ κληρονομικῶς δικαιώματι εἰς τὰ τέκνα τῆς, ὥστε τόσον τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀλυκῆς (στίχ. 17-18) ὅσον καὶ τοῦ ἡμίσεος τῶν δύο νησίδων Δεσποτικοῦ καὶ Στρογγυλοῦ (στίχ. 21-22) παρακρατεῖ τὴν κάρπωσιν ἐξ ἀδαιρέτου ἐφ' ὅρου ζωῆς.

Τὸ δίκαιον, ἐπομένως, ὧτινι χρωμένῃ κατὰ κυριαρχικὸν τρόπον ἡδύνατο ἐν ζωῇ νὰ διανεῖμῃ σὺν τῇ ἰδίᾳ καὶ τοῦ συζύγου τὴν περιουσίαν μεταξὺ τῶν τέκνων ἢ μήτηρ, εἰς δύο θεσμοὺς εἶναι δυνατόν νὰ στηρίζεται. Εἰς τὸν τῆς οἰκογενειακῆς καὶ εἰς τὸν τῆς συζυγικῆς κοινοκτημοσύνης. Ἐφ' ὅσον βεβαίως ἔχει ἀποβιώσει ὁ ἀνὴρ τῆς Μαρίας Νικόλαος Γρυπάρης, εἶναι ἀδύνατον μετ' ἀσφαλείας νὰ προσδιορίσῃ ποίῳ ἐκ τῶν δύο χρωμένῃ ἔπραξε τοῦτο. Τὰ ἱστορικὰ δεδομένα μάχονται ὑπὲρ τῆς οἰκογενειακῆς κοινοκτημο-

σύνης, ἥτις, ὥς καὶ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ 44 καὶ εἰς τὸ λῆμμα αὐτοῦ ἐξέθεσα, εἶναι θεσμὸς διήκων, λανθανόντως ἢ ἐμφανῶς, δι' ὅλης τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου καὶ ὁ τρόπος λειτουργίας τῆς ὁποίας ἐκ τῶν σωζομένων ἐγγράφων ἔχει, κατὰ τὰς βασικὰς τοῦλάχιστον αὐτῆς γραμμὰς, ἀποκαλυφθῇ (βλέπε S. HUWARDAS, *Beiträge zum griechischen und gräkoägyptischen Eherecht der Ptolemäer- und frühen Kaiserzeit*, Leipzig 1931, σελ. 11. Α. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *Σχέσεις γονέων καὶ τέκνων εἰς τὸ βυζαντινὸν δίκαιον*, Ἀθῆναι 1946, σελ. 51 ἐπ., καὶ τοὺς εἰς οὓς οὗτοι παραπέμπουν). Ὅτι δὲ ἐκράτει ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογενειακῆς κοινοκτημοσύνης ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν περίοδον εἰς ἣν ἀνήκει τὸ παρὸν ἐγγραφοῦν, μαρτυρεῖται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι κατὰ τὸ μεμαρτυρημένον ἐθιμικὸν δίκαιον τῆς Ἀνδρου, Μυκόνου, Σύρου, Νάξου, Σίφνου, Πάρου, Ἀμοργοῦ, Ἰου, Μικρομάνης, Ἀνδριτζαίνης, Ἀνδρούσσης, Καλαβρύτων, Αἰγίου, Λεονταρίου, Σπάρτης, Μονεμβασίας, Ἐπιδάφου Λιμηρᾶς, Λακεδαίμονος, Ἀργους, Ναυπλίου, Κρανιδίου, Κραββάρων - Ἀποκόρου, Μεσολογγίου, Ἀμφίσσης, Λαμίας, Μεγαρίδος καὶ Σαλαμῖνος, Λεβαδείας (Λ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν*, Ἀθῆναι 1853, σελ. 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 20, 21, 22, 25, 28, 32, 33, 34, 36, 38, 41, 42, 43, 45, 46, 49), «οἱ γονεῖς μικρὸν μόνον μέρος τῆς περιουσίας των δύνανται νὰ διαθέτωσι πρὸς ὄφελος ἄλλων». Βλέπε καὶ τὰ ἐγγραφα τὰ ἐπικαλούμενα ὑπὲρ τῆς ἰσχύος τῆς οἰκογενειακῆς κοινοκτημοσύνης ἐν τῷ 44. Εἶναι γεγονὸς ἐξηκριβωμένον ὅτι κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ἑλληνικὸν δίκαιον, λόγῳ ἀκριβῶς τοῦ ἰσχύοντος τότε ὁμοίου θεσμοῦ, ὁ πατὴρ δὲν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ ἄλλων εἰμὴ μόνον ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτοῦ τὴν περιουσίαν του, βραδύτερον δὲ μόνον ἐπετράπη αὐτῷ τοῦτο, ἀλλ' εἰς ἑκτασιν λίαν περιορισμένην (βλέπε L. BEAUCHET, *Histoire du droit privé de la République athénienne*, 3, Paris 1897, σελ. 425 ἐπ.). Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐνισχύεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν Πύργῳ ἀπηγορεύετο ἡ ἀποκλήρωσις τῶν τέκνων, εἰς Σπάρτην καὶ Λοιδωρίκιον «οἱ γονεῖς ὀφείλουν νὰ διαθέτουν τὴν περιουσίαν των ὑπὲρ τῶν ἀρρένων τέκνων», ἐνῶ εἰς τὸ Ναύπλιον μόνον τὸ ἐν τρίτον αὐτῆς ἐδικαιοῦντο νὰ διαθέσουν ὑπὲρ τρίτων (Λ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 33, 46, 40) καὶ εἰς τὴν Σίφνον μικρὸν μόνον μέρος εἰς «συγχώρησιν ἁμαρτιῶν των» (Λ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, αὐτόθι καὶ σελ. 11). Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ παρόντι τόμῳ δημοσιευομένων διαθηκῶν. Παρὰ ταῦτα δὲν ἀποκλείεται καὶ ἐπὶ τῆς ἰσχυσάσης μετὰ τοῦ ἀποβιώσαντος συζύγου τῆς συζυγικῆς κοινοκτημοσύνης νὰ στηρίζεται ἡ χήρα καὶ μήτηρ τοῦ Ἀποστολάκη Μαρίας. Διότι, ὥς ἐκ τοῦ 27, τοῦ 44 καὶ τῶν ἄλλων ἐν τῷ πρώτῳ ἐγγράφῳ ἐπικαλουμένων στοιχείων ἀποδεικνύεται, τοιαύτη κοινοκτημοσύνη ἴσχυεν ἐν Σίφνῳ. Βλέπε καὶ I. ΒΙΣΒΙΖΗΝ, *Τὰ ἐρωτήματα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης τοῦ ἔτους 1833 περὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπαντήσεις τῶν τοπικῶν ἀρχῶν* (Ἐπετηρὶς τοῦ Ἀρχείου τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τεύχ. 6, 1955, σελ. 123) ἐν σχέσει πρὸς

συζητῶν
τοιοφεν
κοινοκτημο

24/10/20

τὴν συζυγικὴν κοινοκτημοσύνην ἐν Σύρῳ. "Ὅλα τὰ ἀνδρόγυνα ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐλάμβανον κοινωνίαν γάμου ἕως εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέρους ὅσα ἀγαθὰ ἀπέκτων κινητὰ ἢ καὶ ἀκίνητα, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς ὅσα χρὴ χρηματικὰ ὑπέπιπταν προερχόμενα ἢ ἀπὸ ἐμπορίου ἢ ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλο τι, ἦτον ἡ ὠφέλεια καὶ τὸ βάρος ἐξ ἡμισείας εἰς ἀμφοτέρω τὰ μέρη, δηλ. εἰς τὸ ἀνδρόγυνον.

Ἡ καθόλου βεβαίως ἰσχὺς τῆς συζυγικῆς κοινοκτημοσύνης ἐν Ἑλλάδι, καθ' ὅλας τὰς πρὸ τῆς φραγκοκρατίας περιόδους τῆς ἐξελίξεως τοῦ δικαίου, ἡμφεσβήτησε διὰ σοβαρῶν ὄντως ἐπιχειρημάτων ὁ Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 38 ἐπ. καὶ 140 ἐπ.). Παρὰ ταῦτα τὸ ζήτημα παραμένει ἀκόμη καὶ σήμερον ἄλυτον, διότι εἶναι γεγονός, ὅτι τὰς πρὸς ἐξίσωσιν τῶν δύο φύλων ἀπὸ ἀπόψεως περιουσιακῆς ἐν τῷ γάμῳ ἐμφανίζεται ἤδη, ὑποβοηθουῖντος καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ρυθμίσεως τῆς σχέσεως τῆς ἀνατολικῆς προελεύσεως προγάμου δωρεᾶς πρὸς τὴν προῖκα (Γ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου*, Ἀθῆναι 1944, σελ. 1102 ἐπ.). Ἀπαξ δὲ ἐδόθη ὥθησις, ἔστω καὶ διστακτικὴ καὶ ἐπομένως συγκεκαλυμμένη, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, οὐδὲν ἐκώλυε τὴν καὶ ἀπροκάλυπτον καθιέρωσιν τοῦ θεσμοῦ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους, ἀφοῦ ἄλλως τε οὗτος ἴσχυσεν εἰς τὸ δημῶδες δίκαιον τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον (βλέπε καὶ Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 148 ἐπ.), ὅπερ κατὰ τὰς ἐρεῦνας τοῦλάχιστον τοῦ Μ. ROBERTI (*Studi intorno alle origini della comunione dei beni fra coniugi*, ἐν *Studi Senese XXXIII*, σελ. 1 ἐπ. καὶ 227 ἐπ.) συνέβαλεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ὁμοίου θεσμοῦ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατ' ἀκολουθίαν ἀφορμὴν εἰς τὴν κατὰ τὰ ἄλλα δικαίαν ἄρνησιν τῆς καθιερώσεως τοῦ θεσμοῦ ἐν τῇ Ἐκλογῇ τῶν Ἰσαύρων, ἔδωσεν εἰς τὸν Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΝ (ἐνθ' ἄνωτ.) ὁ τρόπος τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ὅστις διαφέρει καὶ σήμερον ἔτι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἐφ' ὅσον ἰσχύει. Ἡ ἰσχὺς του δὲ ἐν Ἀθήναις, ὅπως προκύπτει, κατὰ τὴν γνώμην μου τοῦλάχιστον, ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔτι ἐγγράφων τοῦ Ἀρχείου τοῦ νοταρίου τῆς πόλεως ταύτης Π. Πούλου (1822 - 1833), ἥτοι εἰς τόπον, ὅπου ἡ φραγκικὴ κατοχὴ δὲν ὑπῆρξεν μακρὰ ὅσον εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ πάντως δὲν ἀφῆκε βαθέα ἵχνη διαβάσεως, ἀποδεικνύει ὅτι εἰς τὴν Σίφνον δὲν ἐπεκράτησεν ὡς φραγκικὸς θεσμός, ἀλλ' ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος συνεχωνεύθη μεθ' ὁμοίου ἐλληνικοῦ, ὅστις οὕτως ἐνισχύθη (βλέπε καὶ 27).

Ἐλέχθη ἄνωτέρω, ὅτι ἡ προίκισις τοῦ υἱοῦ, ὡς ὑπόκειται εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὰ 27, 44 ἀποτελεῖ ἀπομερισμὸν ἢ νέμεισιν ἐν τῇ τελευταίᾳ φάσει τῆς ἐξελίξεώς της. Ἡ εἰς τὴν θυγατέρα διδομένη προίξ, ἐφ' ὅσον δὲν συνιστᾶται ἐκ παραλλήλου πρὸς συνιστωμένην καὶ ὑπὲρ ἀρρένων ἀδελφῶν, δὲν δύναται ν' ἀποτελῇ βεβαίως νέμεισιν. Πάντως εἰς τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον κυριαρχεῖ ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ προίξ δίδεται εἰς τὴν θυγατέρα ἀντὶ κληρονομικῆς μερίδος, οὗ ἕνεκα αὕτη ἀποκλείεται τῆς ἄλλης κληρονομικῆς περιουσίας: L. MITTEIS, *Reichsrecht und Volksrecht in den östlichen*

Provinzen des römischen Kaiserreiches, Leipzig 1891, σελ. 236 ἐπ. Γ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ, *Τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐν ταῖς Νεαραῖς τῶν βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων*, Ἀθῆναι 1922, σελ. 287 ἐπ. Τὴν αὐτὴν ὁμῶς λειτουργίαν ἐπιτελεῖ καὶ ἡ προίκις τοῦ ἄρρενος ἐν Σίφνῳ ἐν ἣ καὶ οὗτοι δὲν εἶχον δικαίωμα κληρονομίας ἐπὶ τῆς λοιπῆς περιουσίας (Λ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, *Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν*, Ἀθῆναι 1853, σελ. 54) καὶ ἐν Νάξῳ (ἐγγράφων ἐθίμων, § ρια': εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρός, ὅπου χωρὶς διαθήκην ἀπέθανεν, δὲν ἔχουν νὰ ζητοῦν τὰ ξεμοιρασμένα παιδιὰ βλ. ἐν τῇ ἀνατυπώσει τῶν ΖΕΠΩΝ, *Jus graecoromanum*, 8, 1931, σελ. 552). Ἐφ' ὅσον ἐπομένως ἡ εἰς τὸν υἱὸν διδομένη προίξ παραχωρεῖται αὐτῷ ἀντὶ κληρονομικῆς μερίδος, ἐξ οὗ οὗτος ἀποκλείεται τῆς ὑπολοίπου γενικῶς κληρονομίας, ἔπεται ὅτι δὲν ἀποτελεῖ προῖκα ἀλλὰ μερίδιον, ὅπερ λαμβάνει παρὰ τῶν γονέων αὐτοῦ, διανεμόντων τὴν περιουσίαν αὐτῶν ἐν ζωῇ μεταξὺ τῶν τέκνων των ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν γάμων αὐτῶν, καὶ ἐπομένως ἡ προίκις αὐτῶν, ἐκ παραλλήλου πρὸς ὁμοίαν καὶ τῶν ἄλλων τέκνων, ἀποτελεῖ νέμεισιν. Βλέπε καὶ τὴν ἀπάντησιν τῶν δημογερόντων Σύρου εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης τοῦ ἔτους 1833, τὴν δημοσιευομένην ὑπὸ τοῦ Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 123: *Τὸ προικισθὲν τέκνον ἐθεωρεῖτο ὡς ἀποξενόμενον πλέον ἀπὸ πᾶν κληρονομικὸν δίκαιον ὡς πρὸς τοὺς γονεῖς του, ὥστε ἦτον ὑπόχρεον νὰ εὐχαριστηθῇ εἰς μόνην τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ προῖκα, ἂν καὶ οἱ γονεῖς εἰς τὸν θάνατόν των ἄφιναν εἰς τὰ λοιπὰ τέκνα τριπλάσιαν περιουσίαν ἀπὸ ἐκείνην εἶχαν ὅταν τὸ ἐπροικοδότησαν.*

Πιστοποιεῖται τὸ συμπέρασμα τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ὀνομασία αὐτοῦ ὡς προίκσεως τόσον παραφώνως ἤχει εἰς τὰ ὦτα τῶν Ἀνδρίων, ὥστε ἀρχαιότερον νὰ τὴν ἀποκαλοῦν προικοδωρεάν, «πρὸς δῆλωσιν», ὡς ἀναφέρει ὁ Δ. ΠΑΣΧΑΛΗΣ, *Κυκλαδικὰ θέσμια μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων*, ἐν Ἀρχείῳ Ἰ. Δ. 6, 1939, σελ. 227, «τοῦ ὅτι ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς συνιστωμένης ἀπλῶς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ γάμου». Καὶ ὁ Δ. Πασχάλης, ἄξιος ἐρευνητής, δὲν ἦτο βεβαίως εἰς θέσιν νὰ διαγνώσῃ ὅτι περὶ *divisio parentis inter liberos* (=νεμῆσεως) πρόκειται ἐνταῦθα. Ἀντελήφθη ὁμῶς ὁξέως ὅτι δὲν πρόκειται περὶ προικός, ἀπηχῶν οὕτω καὶ τῶν συμπατριωτῶν του τὰς ἀμφιβολίας.

Ἐν στίχοις 46-47 ἡ μήτηρ προικίζει τὸν Ἀποστολάκην καὶ ἐκ τοῦ χρηματικοῦ της, ἥτοι τῆς εἰς χρήματα περιουσίας καὶ δὴ ἐξ ὧν ἔχει λαμβάνειν ἐκ διαφόρων κοινῶν τε καὶ μερικῶν. Νομίζω ὅτι τὸ τελευταῖον σημαίνει ὅτι τὸν προικίζει μὲ χρήματα, ἅτινα ἔχει λαμβάνειν ἐκ δανείων γενομένων πρὸς κοινότητος καὶ ἄτομα.

Τὸ ἐγγράφον εἶναι ἰδιωτικόν. Τὸ συνέταξεν ὁ Ἰωάννης Λειμβαῖος (στίχ. 64-65), ὅστις ὑπογράφει καὶ ὡς μάρτυς. Ὁ αὐτὸς ὑπογράφει καὶ ἀντὶ τῆς (ἀγραμμάτου) Μαρίας Γρυπάρη (στίχ. 61-62).

1 Σίφνος τῇ 30 Μαρτίου 1825—

2 Εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὑπερουσίου Τριάδος. Ἡ Κυρία Μαρία